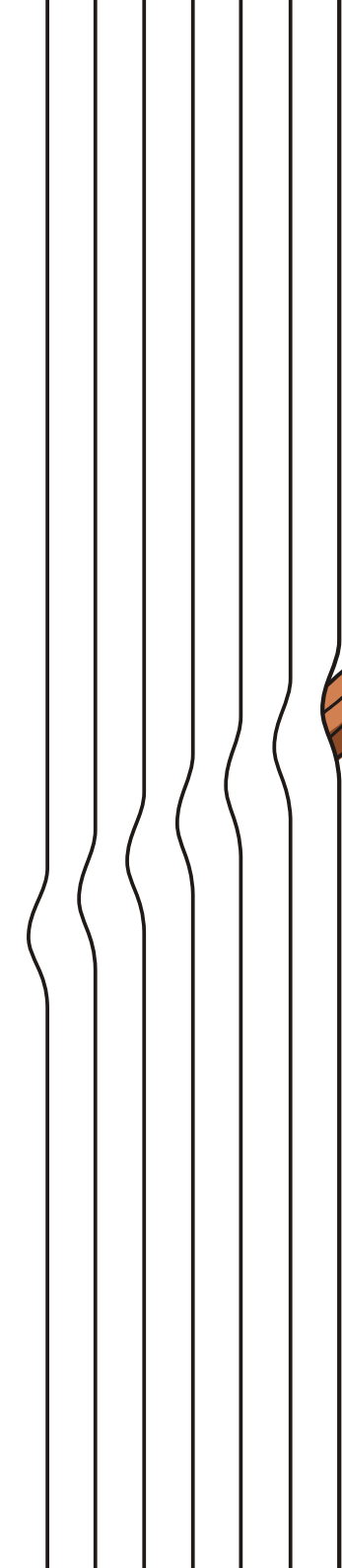
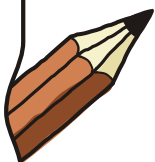

Plž

Plzeňský literární život

Knihovna města Plzně / Pro libris / Ason-klub

Kruh přátel knižní kultury

Ročník XXIV / 2025

4

OBSAH

EDITORIAL

POEZIE

Markéta Zvolánková: Intimní sféra 2

PRÓZA

Jaromír Starý: Experiment 4

O VŠEM MOŽNÉM

Milan Čechura:

Proč jsem přestal psát 7

NAVŠTÍVENKA

Jiří Žáček: Aktuálně 9

STOPY

Libor Mandík: O plzeňském

přátelství malíře se stavitelem 9

ILUSTROVANÉ ZBYTEČNOSTI

Vhrsti: Eliza Bland Smith Erskine

Nortonová 12

LISTY ASON-KLUBU

PLŽ SMAJLÍK

Vhrsti: Velbloud v boudě II. 13

ČRTY Z CEST

Peggy Kýrová:

Za Malou mořskou vílou 14

POSTPRAVDY

Stanislav Bukovský:

Nůžky a jehla 17

(NE)KRITICKY

Vladimír Gardavský:

Spisovatelka zázračně souzní

s tepem doby 19

Ivo Fencel:

Pátající milenci Václava Grubera 21

PŘESAHY

Jana Horáková:

Poezie zakletá ve fotografii 22

ZVONCE KONCE

Vladimír Novotný:

Jih proti Západu 23

EDITORIAL

Ať je jaro v plném proudu nebo se čertí žení, na čtení je čas vždy ten pravý.

Do své Intimní sféry veršů čtenáře pouští Markéta Zvolánková, Jaromír Starý, tradičně inspirován vlaky, zkusil v povídce Experiment žánr sci-fi. S odkazem na březnového Smajlíka Milana Čechury přichází v autorově fejetonu i vysvětlení, proč známý prozaik a humorista tak dlouho nepsal.

Jiří Žáček se kdysi v Plži svěřil, že západočeským autorům závidí jejich literární platformu. Ale co na to západočeští autoři? Píší, nepíší? Tvoří, netvoří? Jiří Žáček, který před rokem hostoval v Polanově síni, poslal malou aktuální vizitku/navštívenku.

Několik vlastivědně laděných textů přišlo do redakce od Libora Mandíka – v Plži se jeho jméno i esej z plzeňské kulturní historie objevují poprvé. Beletrizovaný bedekr Peggy Kýrové nabízí v dubnu pohodu téměř pohádkovou. Rozverný je Vhrstího Velbloud v boudě – snad se dočkáme i třetího pokračování. Kdy jindy než na apríla otisknout satirický text Stanislava Bukovského a kde jinde než v Postpravdách? Nebo autor chtěl podnítit polemiku ve smyslu Calderónova dramatu Život je sen?

Hodnotící jsou Zvonce konce Vladimíra Novotného coby literární srovnání jihočeských a západočeských autorů/autorek. Naopak méně hodnotí a spíše glosy připomínají čtenářské reflexe/recenze: Vladimír Gardavský píše o knize Náhradnice Jitky Prokšové, Ivo Fencel o první detektivce Václava Grubera a Jana Horáková o publikaci Jaroslava Hausnera Miluji Plzeň.

A vy, milí čtenáři, milujte Plzeň a nechte si doporučit jeho dubnovou všeho chuť.

Jana Horáková

MARKÉTA ZVOLÁNKOVÁ

Intimní sféra

Na sítích

Znám křišťálovou studánku
 – les vůkol umí zpívat.
 Tam, kdo má oči, zvedne je
 a hned se začne dívat.
 Ten, kdo je přesto neodtrhne
 od neonové placky,
 ten snadno stále zakopává
 o nastražené klacky.
 Osleplý chycen v strašné síti,
 sám ztracen v pózách za selfičky,
 bez lásky, zážitků, bez intimity
 pod zarostlými víčky.

Šíleně smutná princezna

Co ještě, co ještě?
 Vyšplhat do nebe po provazech
 deště.
 Co příště, co příště?
 Navštívit dějinné propadliště.
 Co potom, co potom?
 Rozštěpit zdánlivě stabilní proton.
 Co dále, co dále?
 Nabarvit průčelí katedrále.
 Co zase, co zase?
 Vykouzlit úsměv mořské řase?
 Co nakonec? Co nakonec?
 Ukrást stařence růženec.
 To všechno později! Co teď?
 Teď neblázní a sed'.

Náhoda

Vpravím ti bolest do srdce.
 Zjitřím zašité rány.
 Postavím válečné stany
 a pouta dám ti na ruce.
 Zastřu zrak, zacpu uši.
 Kopnu vší silou do břicha.
 Po duši rozliju tuši.
 A pak zas zmizím do ticha.

SOS

Nacházíš ještě potěšení
 v půvabu chvíle, v kouzlu hvězd?
 Je život dar, jež bez prodlení
 chtěl by sis k nohám zpátky snést?
 Zavolej na tíšňovou linku.
 Už konečně dej ruce v pěst.
 Čel svému světu na chvílinku,
 než sáhneš v úzkých na bolest.

Nápad za milion

Šedavé mraky kráčí k nám.
 Vpustit je přes práh nehodlám.
 Zavřu své dveře na petlici.
 Zabouchnu každou okenici.
 Klíčovou díрку ucpu vatou.
 Do drinku dám si ledík s mátou.
 U fotek z léta budu pít
 a budu od zimy mít klid!?

Planá přáníčka

Podplatíme slunce,
neboť tma
zase nám nohy podetla,
aniž by znala vysvětlit,
kdy přijdou lepší časy – svit.
Podplatíme slunce,
a to hned,
než ztmavne navždy dnešní svět,
aniž by bylo cesty zpět
do svobodných a hojných let.

Plodná

Zrodila se myšlenka.
Plaše pokukuje.
Zkouší první krůček vratký.
Mozkem bloudí tam a zpátky.
Těžkopádné pikle kuje
nevinná jak panenka.

Zrodila se, umře záhy.
Nemá na svůj gambit čas.
Zasněžená fúrou lejster,
překroucená v davu sester
konkurenci na pospas.
Proč mám zas porodní stahy!?

Jízda

Celou noc na plný plyn
řídím tebe tělem svým.
Nad hlavami černá tma –
dusná, hořká, bezesná.
Až se v cíli sejdem,
k spánku cestu najdeme.
Touha jedné noci zhasne.
V srdcích? Oheň nevyhasne!?

Co mě trápí?

Že nevzbudím se víc,
ba hůř, že vstanu zas,
byť neutržím nic
z okolních těžkých krás.

Že tužby odplavou,
že vzdám se her a snů
a padnu únavou
na haldu seschlých dnů.

Že najdu zrcadlo,
v němž jako Dorian
svůj odraz – divadlo –
konečně rozpoznám.

Bloud

Nemaje kam se vrátit zpět
prošel už téměř celý svět
hledaje ku spáse své směr.
Vizme ho, smutný Ahasver.
Chodidla bosá, rozdrásaná,
duše ta věčně rozháraná.
Z košile torzo, vlas jak sníh,
cíl svůj však stále nedostih.
Kde je ta země, kterou hledá,
která mu chvíli postát nedá –
matka i strašná macecha!
Ta, bez níž není útěcha!
Kde je ta země zaslíbená,
ta, jejíž náruč otevřená,
vysněný konec zrežírue –
do útroh syna s láskou skryje!?

Žízeň

Slétly se беруšky ke kapce rosy.
Stébla trav natáhla pasy své vosí:
„Vodu nám nepijte,“ potichu prosí,
„odleťte k rybníku, je to jen kousíček.“
Na hrázi vodník si namáčí šosy.
Žabičky v leknínech tancují boso.
Přistály беруšky tam, na lotosy,
že si už dopřejí pár sladkých kapiček.

A jak to dopadlo? Ach, kdo to ví?
Příroda vždycky si s žíznivým poradí.

Najít tak odvalu

Na hřbetě snů
vozit se za noci,
vdechovat vesmírnou krásu.
V zajetí dnů
nevzdat se bezmoci.
Pochopit tajemství času.
Dolétnout do rána,
otevřít oči,
vnímat tu nesmírnou šanci.
Životem spoutaná
dál neotročit. Osud svůj
vyzvat k tanci.

PRÓZA

JAROMÍR STARÝ

Experiment

V Americe vymysleli vědci neuvěřitelný experiment. Nechali postavit několik tisíc kilometrů dlouhou trať pro bezdotykový vlak jedoucí v proudu času. Jedním z dobrovolníků pro toto nadčasové dobrodružství jsem se stal i já. Je mi 20 let, stejně jako dívce, kterou jsem si vylosoval a která se mnou bude tento v dějinách lidstva neuvěřitelný zážitek sdílet. Sedíme teď proti sobě v hermeticky uzavřené kabině. Vlak se bude pohybovat v intervalech. Při každém z nich urazíme nějaký časový úsek našich životů, různě dlouhý. Pak budeme mít možnost si spolu o tom pohovořit, sdílet naše dojmy. Pozorovat se, popsat změny partnera.

V kabině visí zrcadla. Na světelné tabuli svítí zelený nápis Před startem. Z výzkumného centra budou dostávat další pokyny. Už se těší na úžasný a neopakovatelný zážitek cestování v čase. Pohlédnou jeden druhému do očí. Pak se oba usmějí. Spatřili v pohledu toho druhého odlesk vlastních pocitů. Radostné, vzrušené očekávání něčeho nového a naprosto neobvyklého. Připravte se, připoutejte se! Nyní se v čase posunete o dvacet osm let. 3,2,1. Start!

Podivný hukot a pocit výrazné vnitřní i vnější přeměny. Zvuk ustává. Hotovo, nyní je vám oběma 48 let. Podívejte se na sebe do zrcadla a pozorujte partnera. Můžete si chvilku povídat. Váš rozhovor je monito-

rován. „No nevypadám ještě tak strašně, že ne?“ ptá se žena. „Vůbec ne, ale už taky nejsi nejmladší. Pardon, já jsem ti tyknul. Můžeme si tykat? Já jsem Petr.“ – „Jasně, Petře. Já jsem Kristýna. Tak co mi říkáš?“ – „Jsi pořád hezká holka, i když už trochu v letech.“ – „Děkuji za poklonu, ty už jsi taky maličko zchátral. Narostlo ti břicho. Asi piješ dost piva, vid’?“ – „Dám si denně ty svoje dvě až tři Plzně, víc ne. To víš, ale za těch skoro třicet let se to nastrádá.“ – „Tohle by ještě šlo, ale nějak se přestávám těšit na to, jak budu vypadat za dalších třicet let.“ – „O tom ani nemluv, začínám litovat, že jsme sem lezli. Jediná naděje je, že se na konci tohotohle praštěného experimentu zase vrátíme do stejného věku jako na začátku. Alespoň nám to slíbili.“ – „Jasně, to byla taky ta hlavní podmínka. Bez toho bych do toho vůbec nešla.“ Chvilí se odmlčí, jako kdyby zvažovali tu nepředstavitelnou možnost, že uvíznou v nějakém pokročilejším stádiu svých životů.

„A co krize mužů středního věku? Pociťuješ něco?“ – „Připadám si jako na vrcholu života. Všeho už jsem dosáhl. Mám postavení, peníze, rodinu a děti.“ – „Se mnou?“ – „To nevím, to nám neřekli.“ – „Asi se mnou, tak nějak to tuším, že patříme k sobě.“ – „V tom posunu časem jsme ale všechno tak nějak moc přelétli. Vůbec jsme si spolu nic neužili.“ – „Je to tak. Teď a tady to asi sotva doženeme.“ – „To je pravda, to by asi nefungovalo.“ – „Tak mi dej aspoň pusu, než ze mne bude skoro stoletá bába.“ Oba se nejprve nesměle, pak ale dlouze a vášnivě políbí. „Máš taky ten dojem, že by sis chtěla ještě něco užít, jako dohnat, co jsi zameškala?“ – „Ty pociťuješ, že ještě chytáš druhý dech?“ – „Přesně.“ – „Já také tak nějak cítím, že bych si to s tebou rozdala znova. Kdyby nás tedy zase vrátili o třicet let zpátky.“ – „To asi nepůjde. Taky bych byl raději pro tuto možnost. Budeme muset počkat, až ten pokus skončí.“ – „To je naše jediná možnost. Jestli to ovšem přežijeme.“ – „A jestli k tomu budeme mít taky ještě chuť, když se vlastně nyní tak zrychleně poznáváme.“ Prosím ukončete hovor. Připravte se na další časový posun o 30 let. Nezalekněte se výrazných regresivních fyzických a psychických změn. Startujeme: 5,4,3,2,1...

Hučení je tentokrát mohutnější. Také i celkový úpadek, zchátralost pokusných osob. Nebožáci pociťují svrašťování kůže na obličej, uvolňování zubů, ochabování svalstva. Zrak slábne. Občas je někde píchne. Klouby už také příliš neslouží. Všude možně to pobolívá. Předchází optimistický a stále nadšený úsměv v obličej se mění v poněkud skeptický mrzoutský škleb sevřených úst bez pysků s vějířky vrásek kolem nich. „Ty ale vypadáš!“ chraplavě se zasměje 78letá babka. – „Myslíš, že ty jsi na tom líp? Podívej se na sebe do zrcadla!“ sípá stařík. – „No, to je ale horor! Toho se tedy nechci dožít! Radši bych umřela mladá a krásná. Navíc mě všechno bolí!“ skuhrá stařena. – „To mě taky. Promiň, úplně jsem zapomněl, jak se vlastně jmenuješ?“ – „Kristýna. A ty?“ – „Tak jsme na tom podobně. Petr

jméno mé.“ – „Co?“ – „Ty jsi nahluchlá, nebo co? PETRI!“ zakřičí dědula. – „Nekřič na mě dědku, myslíš, že jsem hluchá?!“ – „Úplně ještě asi ne, ale daleko k tomu nemáš.“ – „A ty jsi zase úplně slepej, že už ve mně nevidíš tu bývalou krásnou osmnáctku!“ – „To bych musel mít opravdu velkou fantazii. Ale malinko jsi si přece jen podobná. Ještě máš dlouhé vlasy, i když už šedivé.“ – „Zato ty jsi už skoro holohlavý. Co ti chybí na hlavě, to ti čouhá z nosu, uší a obočí. Ty jsi ale zrůda.“ – „Děkuji za poklonu, dámo.“ – Oba se zasmějí. „Tak to tedy stálo za to. Lepší než Hitchcock,“ prohlásí kdysi krásná dívka Kristýna, nyní vetřáka a seschlá stařena. – „Zůstat bych takový nechtěl,“ zaskřípe chrchlavým bezzubým hlasem zcela zchátralý děd. – „Jau!!“ Promiň, rýplo mne v zádech. – „A mně v levé noze. Nemůžu ji natáhnout.“

Hovor je ukončen. – Připravte se na radikální změnu stavu. Po dosažení sto osmi let oba zemřete. Projdete očistným tunelem a znovu se narodíte. Další hovor absolvujete ve věku čtyř let. Probíhá příprava akce. Pozor, pozor, 10,9,8,7,6,5,4,3,2,1. Start!

Co se nyní děje v kabině, je mimo lidskou představivost. Světla se ztlumují, až úplně zhasínají. Pak ještě chvíli blikají. Sílící hluk náhle ustane, jako když utne. Zazní rajská hudba, následně i zpěv ptáků, jako při rozzednění. V kabině vlaku je možno spatřit tuto scénku: dvě malé čtyřleté děti přetahující se o panenku a vriskající mladou vychovatelku bezmocně se snažící o nápravu neutěšené situace. „Petře, vrať jí tu panenku!“ snaží se mu ji vytrhnout z ruky. – „Né, né, já ji potřebuji!“ křičí zběsile Petřík. Kristýnka brečí a je rudá vzteky. „Dej jí sem! Ta je moje!!“ kousne chlapce do ruky. Ten zařve. Pečovatelka se opět snaží o nápravu, ale naprosto marně. „Jdi pryč ty ježibabo!“ ječí rozvzteklý hoch na výchovnou osobu. – „Děti, nechte už toho,“ smířlivým a uklidňujícím tónem oslovuje dvojici vzpurných děcek dívka. – „Když budete hodné, tak vám pustím pohádku.“ Děti zpozorní a přestanou se hádat. – „Jakou?“ ptá se Kristýna. – „A jakou byste chtěly?“ – „O Jeníčkovi a Mařence.“ – „Tak dobře, hezky se tedy posadte, buďte hodné a pěkně se dívejte.“ O Jeníčkovi a Mařence. Za devatero horami a devatero lesy žily dvě malé děti. Netušily, jak velké dobrodružství je očekává... a to je konec pohádky. Děti připravte se, nyní zestárnete o deset let. 3,2,1. Teď.

„Sluší mi to, kámo?“ – „Ty vole, ty jsi teda docela kočka, ty krávo.“ – „Díky, kámo. I ty vypadáš docela O.K. ...nemluvíš nějak jinak? Jasně, kámo, ty mutuješ! Co ti to roste pod nosem? Pučí ti knír?“ – „Podívej se na sebe, ty p... nějak ti bují prsa.“ – „Ty jsi debil, zato tobě se na ksichtě vyselo akné, kámo, jasně, to je hustý.“ – „Ty vole, to je vývojová revoluce, ty krávo, Kristýno, ty ses docela vyloupala, do p..., fakt ti to sluší!“ – „Díky,

kámo, nemáš cígo nebo trávu nebo obojí?“ – „Tak to jsi uhodla, že nemám. V tejhle zap... kabině není vůbec nic. Nemám ani mobil.“ – „To je vopruz, kámo. Není tady v tom vlaku někde Mekáč, dala bych si burgra a colu.“ – „Mně taky docela vyhládlo, do p...“ – „To je ale nuda, kámo, já prostě bez mobilu nemůžu bejt. Kdy už to skončí?“ – „Říkali ještě šest let. Ty vole, to nedám!“

Ukončete hovor. Nastává poslední krátká jízda naším super-rychlíkem. Tím skončí vaše putování časem. Pozor, nejvyšší pohotovost, ...2,1. Start!

„Tak kolik nám teď vlastně je, Petře? Mám už z těch změn v hlavě hotovej guláš!“ – „No jako na začátku, Kristýno, dvacet. Dětství za moc nestálo, nejhorší bylo ale to stárí. A umírání.“ – „Nejkrásnější to bylo po smrti. Už se mi ani moc nechce žít.“ – „Taky ses s NÍM setkala?“ – „Bylo to tak krásné! Naprosto úžasné. Ta nesmírná láska a pokoj.“ – „Tak proč jsme vlastně chtěli zpátky, mohli jsme tam zůstat!“ – „Asi jen proto, abychom o tom mohli povědět lidem. Polib mne!“ – „A ty zase mě, myslím si, že si to oba zasloužíme.“

O VŠEM MOŽNÉM

MILAN ČECHURA

Proč jsem přestal psát

Hodně mých kolegů spisovatelů se mě často ptá, proč jsem už dlouho nic nenapsal. Býval jsem totiž autor poměrně plodný, určitého času dokonce velmi. A teď? Už dobré čtyři roky nic, přesněji řečeno velké nic. Při svých odpovědích to svaluji na to, že jsem před tou roční kvartou sesmolil své paměti, čímž jsem se vyčerpal jak fyzicky, tak psychicky. Částečně je to pravda, ale ne úplná. Jako překážka mému psaní se v mojí hlavě postavila jistá hnutí, která mě, jak to říct slušně? Nu, to slovo začíná na s a končí na erou.

První, co mně leze fakt na nervy, je korektnost. Mně, humoristovi, jemuž jako hlavní literární zbraň slouží nadsázka, je korektnost cizí. Kdybych byl korektní, v životě nic humorného nenapišu. Je možné namítnout, že jsem se mohl na nějakou korektnost vyflajznout a psát, jak mi zobák narost. Ve mně se však něco zašprclo a nebyl jsem schopen to překonat. Možná k tomu přispěly i takové povzdechy známých tváří z obrazovek, které, když mají říct něco nekorektního, koulí očima a je na nich vidět, že mají obavy. Z čeho, to přesně nevím. Možná z toho, že je někdo na sítích, myslím

sociálních, sepsuje a jejich umělečtí šéfové je poté sepsují také, neboť se obávají toho, že by je ti síťáři uštěkali. Nepochopil jsem sice, proč jsou ty obavy tak velké, ale asi už jsem starej a nerozumím tomu.

Další, co mě ničí, je pohlaví. Tedy ne moje, na tom není už co zničit, ale jejich počet. Prý je jich, nevím přesně, kolem sedmdesáti. Vzhledem k tomu, že já se doposud ve svém psaní zabýval pouze dvěma, je jasné, že jsem na odpis. Takzvaný boomer. Na rozdíl od korektnosti, tady jsem se fakt snažil, abych šel s dobou. Ta pohlaví spočítám, řekl jsem si. Začal jsem u sebe. Odtáhl jsem gumu od trenýrek a podíval se. Pravda, nic moc, ale... Bylo tam jenom jedno. Trochu se mi ulevilo, protože při představě, že by jich tam bylo stejných sedmdesát, se mně udělalo nevolno. Manželky jsem se zeptat neodvážil, stejně nevím, co bych s jejími sedmdesáti pohlavími dělal. Nechci se dotknout těch, co mají s identifikací toho svého problém, ale dělat z toho střed světa pro většinu, která oplývá pouze jedním, je fakt moc. Svě by mohla vyprávět autorka Harryho Pottera, která se odvážila říct strašlivou věc, že žena je žena. Že to schytala od „hejtrů“, to mě nepřekvapuje, ale že jí kvůli tomu okopávali kotníky i Harry s Hermionou, to mě opravdu dostalo.

Co stoprocentně uťalo moji touhu psát, bylo hnutí MeToo. To ve mně zažehlo tak blbou náladu, že česká společnost je ve srovnání s tou mojí úplně jako sluníčko. Zjistil jsem totiž, že je možné ocitnout se na pranýři i za to, co napíšu. To se koneckonců stalo i jednomu nejmenovanému zpěvákovi, kterého den po převzetí divácké ceny nařkla nejmenovaná aktivistka z napsání písně, která oslavuje znásilnění. Tu píseň napsal před pěti lety, v pohodě s ní vystupoval, o znásilnění není ani náhodou a ta aktivistka o ní, až do udělení ceny, neměla ani páru. Pročpak asi na ni neupozornila dříve? Asi ten chudák ještě nebyl dost slavný. Takže doufám, že se nestanu slavným, protože pak by se určitě v mé tvorbě našlo něco, na co bude třeba upozornit. A možná by se zjevila i nějaká ženština, která si vzpomene, že jsem se o ni před čtyřiceti lety nějak oťel. Třeba v tramvaji.

Snad chápete, co tím chci říct. Jasně, že jsou na světě i horší věci. Ale když se dozvíte, že LGBT je třeba brát za normu...

Nu, tak jsem si postěžoval a tak trochu se mi ulevilo. A to jsem ještě nemluvil o sexuálním harašení, cancel culture, zákazu používání určitých slov a poklekávání fotbalistů před zápasy (to už je tedy hnutí, které, zaplaťpánbůh, zmizelo).

A doufám, že ta ostatní zmizí také a to rychle.

Na závěr mi dovolte jedno dvojverší.

/Nebudme na sebe krutí/ /Stačí, že jsou tu hnutí/

JIŘÍ ŽÁČEK

Aktuálně

S tebou

Jít na procházku sám
je nuda k uzívání.

Jít do divadla sám
je nuda k uzoufání.

Jít na výstavu sám
je nuda, až bůh brání.

Jít do postele sám
je katastrofa mužství.

Nudit se ale s tebou
je skvělé dobrodružství.

Přepište dějiny 2

Nevěřte dějinám.

Psali je otroci
a diktovali jim je lháři z panské rasy.
Přepište dějiny moci a bezmoci,
dřív, než z nich budou
starý zlatý časy.

Přepište dějiny,
buďte tak laskaví.
Svět bude radostný jak tělo po transfúzi.
Teprve pravda vás
konečně uzdraví...

Anebo umřete z té nekonečné hrůzy.

STOPY

LIBOR MANDÍK

O plzeňském přátelství malíře se stavitelem

S architektem Štechem, jenž si své povolání vybral po vzoru otce, také stavitele, si jeho umělecký partner Mikoláš Aleš rozuměl takřka ve všem. Padli si do oka a jeden druhému vyhovoval jak po stránce lidské, tak i po stránce umělecké, takže se z nich časem stali takřka důvěrní přátelé. Stavitel Štech v Plzni pracoval mimořádně intenzivně a na každou zakázku jeho firmy se nabalovalo spousta dalších, tak jak tomu má v úspěšném podnikání být.

Mikoláše Alše, v té době už národem milovaného umělce z Prahy, dokázal pro svoje domy nadchnout natolik, že ten nakonec v plzeňských

ulicích zanechal svá umělecká díla na fasádách neuvěřitelných devatenácti domů, ten dvacátý návrh se nakonec nerealizoval. Více Alšových sgrafit už se zachovalo jenom v hlavním městě.

Mikoláš Aleš pochopitelně nepatřil v disciplině sgrafitové malby k žádným nováčkům. Mimo Plzeň a Prahu roztrousil svoji paletu fasád, zdobených podle jeho originálních návrhů, téměř po celé vlasti, namátkou počínaje hotelem Rixi na Špičáku přes Písek, Náchod, Vodňany a konče třeba Pustevnami na Radhošti. Plzeň byla pro něj pouze jedním z několika měst, pro které pracoval, zato časem patřila díky místnímu stavitelskému příteli k těm nejoblíbenějším. Na řadě zakázek architekt Rudolf Štech pracoval i před sblížením s Mikolášem Alšem. Ovšem až do roku 1891 do západočeské metropole jenom dojížděl ze Slaného, kde vzniklo nejvíc jeho dřívějších realizací. Po přestěhování už naplno podlehl zdejšími aktivitám, když se kromě „drobnějších“ objektů s Alšem pouštěl i do staveb pro město naprosto zásadních a monumentálních: c.k. ředitelství státních drah v Purkyňově ulici, c.k. hlavní pošta, Plzeňský společenský pivovar, hlavní nádraží, pivovar v Křimicích.

Plzeň je vděčná jemu, a především jeho tvůrci i podnikatelské invenci, za mnohé. Ovšem měla by si hodně co vyčítat za to, že jej při stavbě posledního náročného objektu nechala úplně na holičkách a dostala jej do stavu, z nějž již nebylo úniku. Jednalo se o dnešní nádražní odbavovací budovu s charakteristickou kupolí, jež nakonec způsobila Štechův krutý finanční pád. Architekt se díky této stavbě dostal do existenčních potíží a finanční trable si vyřešil po svém. Sebevraždou v objektu, kde ve městě kdysi začínal. V synagoze. Poté jej pohřbili na Ústředním hřbitově na Rokycanské třídě.

Objektů realizovaných Štechovou firmou během svého osmnáctiletého působení v Plzni není málo. Každá z nich jej stále více zaháněla do dlouhové smyčky, že se i v dopisech adresovaných Mikuláši Alšovi omlouval, když mu nemohl zaplatit včas za jeho práci. Vítalní a jinak vždy optimisticky naladěný architekt pořád věřil, že pro něj nepříznivou situaci ustojí, ovšem jen do té doby, dokud jej exekuce pro neplacení daní nesrazila na kolena úplně.

Rudolf Štech, uváděný také někdy bez háčku Stech, a to podle německé verze jeho jména z dob vídeňských studií, stavěl své domy v typickém novorenesančním duchu a jejich fasády pojímal jako nástěnné obrazové galerie či učebnice dějepisu. Proto se s Alšem navzájem ideálně doplňovali, přesně tak si spojení mezi architekturou, českou národní historií a uměleckou malbou představovali oba dva. Navíc si dokázali práci doko-

nale zorganizovat. Aleš ve svém zralém věku pochopitelně stále bydlel v hlavním městě a na západ Čech dojížděl jen občas, zato však jako vyhlášený milovník piva velice rád.

Oba obzvlášť dbali na to, aby se umělec věnoval pouze tvůrčí práci a aby se nezdržoval fyzickým provedením, tedy umělecky málo efektivním pobíháním po lešení před fasádou. Proto Aleš připravoval kartony s historickými motivy z nejrůznějších období našich dějin v klidu pražského domova nebo ve Štechově plzeňské kanceláři. Vlastní fyzické přenášení předloh z kartonů na fasády už umělce formátu Mikoláše Alše bezprostředně nevyžadovalo, to by byla jenom ztráta času. Na omítku je v Plzni většinou nanášeli malíři Bosáček nebo Krajíček, někdy i architekt Farkač, ve své době velice vlivný zaměstnanec plzeňského stavebního úřadu. Ke škodě věci si občas někdo z nich Alšovy návrhy mírně pozměnil podle svých vlastních představ. Město si prozíravě a v předtuše vysoké umělecké hodnoty originální Alšovy předlohy ponechalo a dodnes je občas vystavuje v Západočeské galerii.

Spolupráci při okrašlování zdejších fasád si evidentně oba dva dobře užívali. Z korespondence mezi Alšem a jeho vlastní rodinou či s přítelem Štechem přímo vyzařuje spokojenost s plzeňským prostředím, jež mu vyhovovalo po všech stránkách, v neposlední řadě i pivovarskou tradicí – sám konzumaci piva a atmosféru hospůdek chápal tak trochu jako součást tvůrčího procesu. Dobré pivo měl rád a jaké jiné město by mu mělo poskytnout příležitost vychutnat si takovou kvalitu přímo od zdroje. A možná, že časté úniky z Prahy na západ země mu snáze pomáhaly překonávat rozjitřené vášně a třenice po lapáliích kolem Národního divadla, kde mu zadavatelé celého projektu vydělili podstatně menší prostor, než si sám původně představoval.

Nejen konkurenti z řad umělců, ale hlavně lidé z výboru, zajišťujícího zadávání a financování zakázek pro kapličku nad Vltavou, Mikuláši Alšovi občas vyčítali málo preciznosti a ležérní nedotaženost svých jinak vynikajících nápadů. Byl jiný než všichni ostatní umělci generace Národního divadla a plzeňské domy mu možná pomáhaly překonat pocity trpkosti. Je také známo, že tak vynikající kreslíř, navíc s úžasnou fotografickou pamětí, nebyl tak úplně nejsilnější v malbě, to si sám velice dobře uvědomoval. I když vycházel s odbornou kritikou občas na kordy, při chuti jej drželi prostí a obyčejní lidé bez nějakého uměleckého vzdělání – ti svého Alše doslova a do písmena milovali.

V Plzni, v Praze, kdekoliv.

VHRSTI

Eliza Bland Smith Erskine Nortonová

Spisovatelka Eliza Bland Smith Erskine Nortonová si vzala dva různé muže, kteří později oba přišli v bitvě o ruku.

- Eliza Bland Smith Erskine Nortonová (1795-1855) byla britská básnířka, dramatička a spisovatelka.
- Vydala dvě knihy poezie, sbírku povídek a napsala divadelní hru.
- Její první muž Esmé Stewart Erskine přišel o ruku v roce 1815 v bitvě u Waterloo. Zemřel v roce 1817.
- Její druhý muž James Norton přišel o ruku během argentinsko-brazílské války v roce 1828. Zemřel v roce 1835.
- Z prvního manželství měla tři děti, z druhého šest.

VHRSTI

Velbloud v boudě II.

Kynologicko-geometrická otázka

Ptám se, dáno je-li psu
pohroužit se v elipsu.
A zda potom je-li pes
elipes?

Mrazivý den

Zmrzlé bylo kuře na kost,
vzadu štítek „Druhá jakost“.

Ajták u klavíru

Křičel jak na lesy,
pak z kůže vylít.
Nenašel klávesy
Control Alt Delete.

Radost egoisty

Já sám
jásám.

Mýty

Svět je pln mýtů
s hashtagem #metoo.

Smolíčkova koupel

Jezinky bydlí
v háji zeleném,
Smolíčka mydlí
mýdlem s jelenem.

Nečas

Venku se zas žení všichni čerti,
podle všeho jsou to extroverti.

Milenci na zastávce

Čekání na autobus
zkrátili si tuctem pus.

(Zato potom v autobuse
líbali se v jednom kuse.)

E-mailly

E-mailly se nemejlí,
střílejí mi do brejlí.

Otázka z vernisáže

Co chtěl říci kreslíř
dynamickou kresbou
hrátek lesby s lesbou?

Lovecká

O lovu ví kulový
a kulový i uloví.

Manželské etudy

Bezprostředně po hádce
žijeme zas v pohádce.

PEGGY KÝROVÁ

Za Malou mořskou vílou

Občas je fajn mít příbuzné v cizině. Můžete za nimi jezdit na návštěvy. Toho roku mě pozval jeden z mých irských bratranců do Kodaně, kde v té době dlouhodobě pracoval.

Bill mě vyzvedl na letišti a dovezl mě do dřívějšího areálu pivovaru Tuborg, kde měl obrovský byt v domě u přístavu. To zas v Kodani není nic až tak zvláštního bydlet prakticky na břehu moře. Ovšem ne každý má z oken tak nádherné výhledy na moře, lodě a lodičky, majáky a parky mezi domy. Jen tak mezi řečí se bratranec zmínil, že druhý den musí odletět na pracovní pohovor do USA, ale ať se nebojím, lednice, špajzka i vinotéka praskají ve švech, takže snad hlady nezhygnu, a připravil mi i průvodce a tipy na výlety. Večer jsme se vydali do města na večeři a po ní mě vzal k obrovské soše Hanse Christiana Andersena v nadživotní velikosti, které je – světe div se – dovoleno sedat na klín – pokud tam tedy vylezete. A tak jsem poseděla na klíně slavného spisovatele a dívala se na nespočetné množství světél nedalekého parku Tivoli.

Ráno Bill odletěl a já se podle jeho instrukcí vydala autobusem sama do centra. Své putování jsem započala tam, kde jsme včera skončili – na náměstí před radnicí u Andersena. A prošla jsem si i park Tivoli, Bill mi půjčil rodinnou permanentku. Atrakcí a změti nejružnějších druhů hudby tady bylo, až zrak i sluch přecházely. Kam se hrabe Matějská v Praze! Matějská má ovšem tu výhodu, že ceny jsou tu pro našince značně přívětivější než ty v Tivoli. Tivoli ovšem nabízí i krásná parková zákoutí se spoustou stromů a květin, kde se dá krásně relaxovat. Je druhým nejstarším zábavním parkem na světě a nachází se tady nejstarší dřevěná horská dráha světa Rutschebanen z roku 1914. Centrum Kodaně bývá plné lidí a lidiček opěšalých či bicyklujících, aut je tady jako šafránu. A honosné domy vás přenesou do historických filmů. Čekáte, kdy se zpoza rohu vynoří dáma ve slušivém oděvu biedermeierovského stylu nebo přísně vyhlížející muž v černém šatu a klobouku, snad kazatel či úředník spěchající za svými povinnostmi. Místo nich ale kolemjdoucí baví živé sochy. Od úmorného horka si odpočinu v půvabném kostele Helligsandskirchen a pak už mě vítá známý přístav Nyhavn. Obrovská loďní kotva, aby se turisté měli u čeho vyfotit, domečky hýřící všemi barvami, lodě, loďky a čluny nabízející plavbu po kanálech města a spousta přívětivých kaváren, kde můžete s kávou a zákuskem sedět uvnitř, na zahrádce, ale klidně taky na kraji mola a kochat se ruchem přístavu. Po kávičce za překvapivě vlídnou cenu si zapla-

tím výlet člnem k Malé mořské víle. Ze člunu ji však vidíme z dálky a navíc zezadu.

Po návratu do přístavu pokračuju v prozkoumávání města po vlastních nohách. Přes hezký park projdu až na nádvoří královského paláce. Ano, obydlí dánského panovníka není oplocené a přes nádvoří volně procházejí lidé. Místo mezi paláci Amalienborgu tvoří osmistranné náměstí. V jeho středu shlíží z koňského hřbetu na své dílo vysochaný král Frederik V., který za svého panování pojal úmysl vybudovat v dosud středověké Kodani moderní barokní čtvrť podle francouzského vzoru, jejímž těžištěm měl být paláci obklopený osmiúhelníkový prostor s osou pohledu na centrální kostel sv. Frederika. Soudím, že král může být na svou Kodan i Amalienborg (mimochodem pojmenovaný podle jeho praprababičky Žofie Amálie) hrdý. Z Amalienborgu spěchám za Malou mořskou vílou. Nejprve mě potěší pohled na půvabný malý kostelíček Skt. Alban Church a poté projdu pevností Kastellet ze 17. století ve tvaru hvězdy s ochrannými valy a muzeem. Připozdívá se, a tak si atmosféru pevnosti můžu vychutnat bez rušivých davů turistů. A pak už konečně spatřím zblízka ji – Malou mořskou vílu. Bronzová socha mořské panny sedí na balvanu položeném na několika menších kamenech trčících z vody. Zamyšleně se dívá stranou. Malá, drobná a křehká – a přece právě v té křehkosti a něze spočívá její síla. Ona nezměrná síla lásky, pro níž je štěstí milované bytosti víc než její vlastní a pro níž žádná oběť není nemožná. Lásky, která nepotřebuje fangle a halasné fanfáry – protože je skutečná. Čím víc je skryta očím světa, tím skutečnější a čistší je. To mi beze slov svěčuje Malá mořská víla, která – ač z bronzu odlitá – je živější a něžnější než mnohý člověk. Podkásnu si sukni, zuju boty a přebrodím k ní, abych se jí mohla dotknout. Je tak krásná! Vyzařuje klid a vnitřní mír.

I další den věnovaný poznávání Kodaně je fajn. Tentokrát jedu autobusem až k Holmens Canal, abych si prošla jinou část města, kde je méně turistů a více místních. Bohaté domy se pyšně tyčí v ulicích a i tady na každém byt' sebemenším rynku stojí socha nějaké významné osobnosti nebo malebná kašna. Mne ale nejvíc zaujala prostá socha rybářky u jednoho z menších přístavišť lodí sloužících k rozvozu zboží. Na své cestě nesmím vynechat Rundetaarn čili Kulatou věž. Původně byla postavena jako astronomická observatoř už v 17. století. Nepřímou součástí věže je také Knihovná hala, která se nachází nad Kostelem svaté Trojice. Namísto schodů vede nahoru do věže a ostatních přidružených částí pouze točitá plochá rampa. To proto, aby se ke knihovně a observatoři dostal kůň s vozem, který by posloužil při stěhování knih či při převozu těžkých a citlivých nástrojů. V roce 1716 vyjel nahoru do věže při návštěvě Kodaně na svém koni ruský car Petr I. Veliký, zatímco jeho manželka za ním měla údajně vyjet v dvoukolovém kočáře taženém jedním koněm. A v roce 1902

vyjelo do věže první auto. Vůz značky Beaufort byl prvním motorizovaným vozidlem, které se nahoru do věže dostalo. Dnešní řidiči si už tenhle zážitek nedopřejí, auta jsou příliš velká. I když – trabantem bych to zvládla! Trabant je ale doma, tak si to nahoru do observatoře a na vyhlídku vyšlapu pěkně po svých. Výhled na město je působivý a v observatoři se návštěvník může podívat do dalekohledu. Žádné převratné objevy však nečekejte, ve dne je vidět převážně jen jasná obloha.

Od Kulaté věže vedou mé kroky úzkými uličkami do Nyhavnu. Dnes pojedou vodním autobusem „naskoč – vyskoč“ na okružní plavbu do Christianshavnu. Člun nejdřív pluje kolem budovy kodaňské opery a pak zabočí do plavebních kanálů mezi vlídné, i když celkem luxusní domy. U obou břehů kotví řada osobních člunů, zdejší obyvatelé rozhodně nejsou chudí. O kousek dál jsou domy modernější a ještě honosnější, samé sklo a ocel. Než vodní autobus projede celou trasu, máme možnost vidět i velká skladiště.

Když jste v Kodani, nemůžete vynechat slavný squat Christiania, a tak se z Nyhavnu vypravím kolem budovy historické burzy cenných papírů Borsen, která má věž tak kroucenou, jako by ji někdo ždímal, přes most Knippelsbro zpět do míst, která jsem před chvílí prozkoumávala z vodní hladiny. Nejprve si však vystoupám na věž Kostela Našeho Spasitele (Church of Our Saviour). Věž je hnědá a zlacené schodiště nevede vnitřkem, ale venku kolem věže. Stoupáte a před očima se vám neustále ukazuje pohled na město z výšky. A jak stoupáte, město se pod vámi propadá stále hlouběji a hlouběji, domečky jsou menší a menší... Když se opřete zády o zábradlí a zakloníte hlavu, máte dojem, že velká zlacená bář je na dosah ruky... už jen jednu otočku, nanejvýš dvě, a dotknete se jí – jenomže schodiště se náhle zúží a zmizí do ztracena. I když se nedotknete bář, ten zážitek rozhodně stojí za to. Od kostela už moje kroky vedou neomylně do Christianie. O překročení hranic tohoto „svobodného města“ vás informuje vstupní brána. Domy jsou pestře pomalované, v některých z nich najdete krámky s roztodivným zbožím. Nedaleko se nachází i dětské hřiště. Jak ale postupujete dál a dál, domy jsou zanedbanější, nahozená je většinou jen zeď viditelná z „hlavní ulice“, někdy ani ta ne, zato jsou všude namalované obrovské výstražné značky zakazující focení. A ještě o kousek dál vítr občas přinese od domů, jejichž stav evokuje konec války, zarostlých kopřivami, bodláčím a nálety, závan nelibého oděru lidského vyprazdňování a sem tam vůni marihuany. Tady už nejsou žádní turisté. Pomalu jdu zpátky. Vstupní brána se s návštěvníkem z této strany loučí sdělením „Nyní vstupujete do EU“.

Vracím se přes most do Nyhavnu a odtud po nábřeží v dlouhých zlatooranžových paprscích zapadajícího slunce vedou moje kroky k Malé mořské víle. Sedí tady na svém balvanu krásná a osamělá. Pomalu se stmívá. Jen ji tiše pozdravím a zamířím na nedalekou autobusovou zastávku.

STANISLAV BUKOVSKÝ

Nůžky a jehla

Ve vlaku rychlovlaku Šinkanzen při jízdě z Jokohamy do Honolulu zapředli spolu rozhovor dva cestující, jež náhoda svedla, jak už to tak při jízdě vlakem bývá, do jednoho kupé první třídy.

První pasažér, Vladimír Trumpovič, uměřený a zdrženlivý, sympatický, postarší blondák poté, co se odbyly nic neříkající počáteční zdvořilostní fráze, pronesl:

„Mocní světa by měli dělat víc pro spravedlivější přerozdělování světového kapitálu.“

Jeho o něco mladší společník, sporý, ale skrytou vnitřní sílu a energii vyzařující Donald Putinson, na to zareagoval:

„To je sice pravda, ale otázka zní, jak ty ze všech nejmocnější k tomu přimět. Apelovat na jejich morálku asi kýžený zvrat v dosavadní praxi nepřinese.“

Trumpovič vyslovil názor:

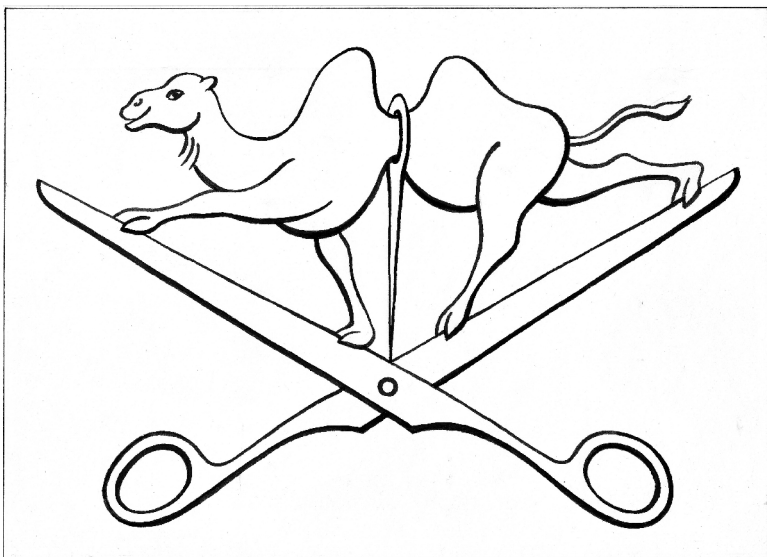
„Chyba spočívá ve výchově. Začít by se mělo od mateřské školky, už ty nejmenší děti by se měly naučit o všechno, co dostanou, se s ostatními rozdělit. Ve stejném duchu by to mělo s jejich výchovou pokračovat až do dospělosti. Dospělé by následně měla dovychovat veřejnoprávní média. Pak by i světovládci, majitelé bank, farmaceutických firem a zbrojařských koncernů věděli, že štěstí nepřináší vlastnictví jachet, tryskáčů a luxusních sídel rozesetých po nejatraktivnějších místech světa, ale čisté svědomí a dobrý pocit plynoucí z dobroty vlastního srdce.“

Putinson mu přitakal:

„Ano, to je známá pravda, větší radost než obdarovaný má darující. Kdo však neměl správnou výchovu, nemusí to vědět. Nadarmo Kristus náš Pán mladého bohatce vyzval, aby všechnen svůj majetek prodal, stržené peníze rozdal a pak jej následoval. Neprodal, nerozdal, nebyl správně vychován. Ale na jedno by se nemělo zapomenout. Lidem je vrozená soutěživost. Mocní rádi soutěží, kdo je mocnější, a bohatí, kdo je bohatší. Jak uspokojit tuto potřebu, jak ji nasměrovat pozitivním směrem?“

Trumpovič i na to znal odpověď:

„Ti, kterých se to týká, a týkat by se to nakonec mohlo nás všech, by mohli soutěžit v tom, kdo je nejhodnější, kdo je ze všech nejštedřejší.“

Ilustrace Stanislav Bukovský

Na to už Putinson neřekl nic, jen souhlasně pokyvoval hlavou. Po chvíli přišel s návrhem:

„Aby se výchova k lidskosti zdařila, bude zapotřebí zvýšit daně na dvojnásobek a z takto získaných peněz zdvojnásobit platy mediálním pracovníkům, o něco i učitelům a taky těm učitelkám v mateřinkách. Motivovalo by je to a zvýšila by se tím jejich společenská prestiž.“

S tím však Trumpovič vyslovil nesouhlas:

„Naopak, snížit by se jim mohly jejich platy. Vždyť dostatečnou odměnou jim bude radost z toho, že jsou ze všech nejdůležitější při výchově lidstva ke křesťanské dobrotě. Vysoký plat by jim byl na obtíž, měli by pocít, že jejich práce je jenom práce a ne poslání.“

Putinsonovi nezbylo, než tuto argumentaci přijmout. Vyslovil prognózu:

„K dosažení všeobecné spravedlnosti a všeobjímající lásky mezi lidmi celého světa bude zapotřebí padesáti let. Však už to samé kdysi říkal jeden středoevropský prezident, ve své době podle mnohých žhavý kandidát na prezidenta Spojených států evropských. Ty však tehdy ještě založeny nebyly. Padesát nerušených let chtěl pro svou nově vzniklou republiku, aby v ní byla nejen demokracie, ta už v ní chválabohu byla, ale ti demokrati, ti v ní však nejsou dodnes. Republice ale padesát let dopřáno nebylo.“

Trumpovič dodal: „Půjde-li vývoj podle našich představ, budou jednou všichni neskonale šťastní. Neustále se rozevírající nůžky mezi chudými

a bohatými se zaklapnou. Chudí přestanou být chudí a ti dříve bohatí získají naději dostat se do nebe. Jak všichni víme, snáze je projít velbloudu uchem jehly než bohatci vstoupiti do nebeského království. Bohatí na tom vlastně vydělají víc. Za pár let života v přepychu zde na zemi získají poklad na věčnosti, kde ho nerozkrádají zloději, nežerou moly a nekazí rez. Oproti nim měli blahoslavení chudí naději na nebe jak předtím, tak ji budou mít i potom.“

V příjemném, byť vážných témat se týkajícím rozhovoru oběma pá-nům cesta rychle utekla a než se nadáli, vlak zastavil a průvodčí zvolal: „Honolulu, vystupovat!“

Vystoupili jakoby do ráje na zemi. Místní krásy jim daly kolem krku květinové věnce a zatančily tanec, při němž všechny jejich půvaby vynikly tak, až oči přecházely. Dva přátelé se pokochali pohledem na tu všechnu krásu a rozloučili se rukoudáním a vzájemným polibkem na obě tváře. Tak je jízda vlakem sblížila. Trumpovič pak přesedl na vlak jedoucí na východ, zatímco Putinson se vydal na severozápad.

Škoda, že tak moudří pánové nemají na světáběh potřebný vliv. Kdyby měli, určitě by dali všechno do pořádku. A tak v médiích se dál budou probírat senzacce, krádeže, vraždy, požáry, autonehody a podrazy, učitelé budou dál marně bojovat za důstojné odměňování za svou veledůležitou práci a o učitelky mateřinek se i nadále nebude nikdo zajímat, ač vše nejdůležitější se děti, budoucí dospělí, jak známo, naučí právě v mateřských školkách. Padesát let uplyne a nic se nestane, vše při starém zůstane. Ale kdo ví, třeba ti dva pánové nejsou zcela bez vlivu, a když tak všemu rozumí a jsou tak chytří, něco s tím přeci jen udělají.

(NE)KRITICKY

VLADIMÍR GARDAVSKÝ

Spisovatelka zázračně souzní s tepem doby

Román Náhradnice (NAVA, Plzeň 2024) je již dvanáctou vydanou knihou plzeňské vysokoškolské pedagožky a tedy již zkušené (a dodejme, že u čtenářů oblíbené) spisovatelky Jitky Prokšové. Když před třemi lety začala autorka román psát, nemohla předpokládat, že v době jeho vydání bude nosné téma knihy – náhradní mateřství – tak aktuální. V současné době se v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky diskutuje

o tom, jak nejlépe u nás legislativně tuto problematiku ošetřit, každá země Evropské unie ji totiž řeší po svém. Senát PČR spíše radí definitivní řešení neuspěchat. Daniela Kovářová pod záštitou senátního Podvýboru pro rodinu uspořádala kulatý stůl pod názvem Legislativní, zdravotní a etické aspekty náhradního mateřství, kde odborníci z různých oborů nasvítili problém z více stran a úhlů pohledu. Jakou cestu nakonec Česká republika zvolí, je v tuto chvíli ještě nejasné.

Emocemi nabitý, netypický příběh, v němž mladá žena za úplatu odnese a porodí dítě pro cizí manželský pár, vypráví autorka z pohledu především čtyř zainteresovaných osob s ojedinělými vstupy dvou aktérů dalších. Jejich životy prováže křivdou, která se nemusela stát. Píše se rok 2015 a osamělá Nadja chce pomoci sobě a svému malému synovi z finančních problémů a zároveň bezdětnému páru, Petrovi a Gitě, splnit sen o vlastním dítěti. Trápí ji však pocit, že porod neproběhl přesně podle předchozí domluvy. Po osmi letech se jí v poště objeví e-mail od mezitím již rozvedeného Petra, který by mohl leccos objasnit. Důležitou roli v příběhu sehraje i Nadjina sousedka Marta, která jako by Nadje nahrazovala předčasně zemřelou matku.

Strhující román Náhradnice se zabývá nejen úskalím náhradního mateřství, ale i křehkými partnerskými a rodinnými vztahy. Literátka ústrojně včlenila do děje nespočet motivů nutících čtenáře k promýšlení. Nastolen je problém nuzování svobodných matek, střídavé péče u rozvedených manželů či otázka, zda dítě má právo na informaci o svém genetickém původu či okolnostech svého narození. Jak se vyrovnávat s tím, že vlastní dítě při navazování vztahů v dospělosti upřednostňuje nestandardní preference, jaká nedorozumění mohou vznikat ve vztahu s cizincem, kdy nechat děti začít pracovat s novými technologiemi, jak modelovat vztah k partnerům, kteří nás opouštějí a jak se do těchto vztahů propisují nemoci společných dětí, to je jen malá hrst popisovaných faktů, které čtenáře nutně znepokojují. Není ani zcela výjimečné, když nerovnoměrně rozdělené dědictví je příčinou dlouholeté zášti mezi pozůstalými, jak se stalo i v Nadjině rodině.

A ještě jedno vysvětlení čtenářům, Nadja má u nás tak nezvyklé jméno po svých bulharských prapředcích, nikoli po Bretonově slavné protagonistce.

Jitka Prokšová, členka Střediska západočeských spisovatelů, byla již v minulosti oceněna čestným uznáním Ceny Bohumila Polana za román Jejich příběh. Díky románu Náhradnice bude mít letos bezpochyby další žhavé železko v ohni.

IVO FENCL

Pátrající milenci Václava Grubera

Pokud najdete na silnici tělo a nejste schopní jako Sherlock Holmes, zprvu budete předpokládat, že člověka srazilo auto. V nové knize Václava Grubera Případ ztraceného psa (MOBA, Brno 2024) na vozovce spočívá ještě žijící žena. V nemocnici však zemře. Identifikaci asi pětáctýřicetileté provádí půvabná inspektorka Kamila Vernerová s narudle kaštanovými vlasy. Nešťastnice ze silnice nikomu nechybí, neměla ani občanku, ani mobil. To druhé je nezvyklé. Jaké jsou další stopy? Na šatech ty po psí srsti. V kapse má mrtvá dokonce pamlsky: rovněž pro psa. Chyběla aspoň onomu pejskovi? Rozhodně se psisko stává hledaným, stejně jako pachatel. Chvilí neviditelný zlatý retrívr Monty se vynořuje z konkrétního útulku v Plzni na Borech, kam ho, nadohled od věznice, přivezli lesní dělníci. Je to retrívr pouze napůl, protože jeho táta byl slovenský čuvač. Je to ale podstatné? Psi se, jak víte, čipují, i když s tím nesouhlasili (nic nepodepsali), bude to proto veterinářka, která vyšetřovatelce Kamile zjistí z databáze, že tělo majitelky (anebo pravděpodobné majitelky) patří Anně Majerové z Vejprnic.

Postupně vysvítají i některé další aspekty případu. Smrt Majerové by se hodila možná ledaskomu. Byla totiž movitá. To není zásada románů dle Agathy Christie, to je život.

V detektivkách Václava Grubera (napsal i četné jiné knihy mnoha žánrů) je pozitivní, že nejsou absurdně odtažité, vyspekulované či kabinetní. Hříčky a hry mají luštitelé krimi-záhad rádi (à la John Dickson Carr), ale je zjištěno, že větší počet čtenářů shledává realitu jako nejzajímavější. Většinu zaujme prostý, ale ukrutně přesný pohled na ni.

Ještě než jsem začal číst, říkal jsem si, že nenáležím k oné pragmatické skupině a nechci poznat „pouze“ další úsek skutečnosti; takže se budu nudit. Omyl. Opak se stal pravdou. Obrátíte stránku, dvě a nenudíte se. Naopak, u Grubera mám vždy pocit, jako by psal a souběžně šteloval nějakou kameru. Někteří autoři detektivek to zvládnou podobně. Nepotřebují ani foto-paměť a ovládají fotografickou přesnost. Nevrší na papír nekořečné popisy, stačí věta, dvě. Nejnutnější příměsí.

Pokračuje se neskutečně svižně v pátrání. Kdyby pátrala Kamila Vernerová jen sama, taky by to stálo za to, včetně pomyslného pohledu na ni, ale máme na place i velice schopného druhá do party. Onoho psa? Ne. Sečtělého chirurga Michala Kameníka. Měl „náhodou“ službu, když sanita

dovezla tělo. Byl připraven ženu zachránit, ale takřka hned musel konstatovat smrt. Autor Příběhu ztraceného psa je sám také lékař.

Na patologii brzy vysvitne, pokud jde o cestu za pravdou, malý kousek slunce. Zranění totiž nezpůsobil jeden náraz, ale nárazy dva. To je nejen podezřelý. Půjde tedy o vraždu.

Kameníkovi se vyšetřovatelka líbí. Začne jí pomáhat, zve ji k sobě. Jde to rychle, stanou se milenci. Následující vývoj je mj. charakterizován kapitolami Vášnivý soused, Poněkud úlisný architekt a Vražedná zbraň. Václav Gruber souběžně kombinuje detektivní linku s přirozeným sbližováním hrdinů. „Přetvařovat se moc neumíš,“ říká Kamila Kameňáková.

Hrají-li roli také otisky prstů? Ale ano. Očividně otřené.

Kamila a Michal se dopátrají více podezřelých, ale vraždí jediný pachatel. Nejednou. Aby ho identifikovali, museli být i Kamila a Michal jako psi. Sice si smějí sejít navzájem z očí, ale po odluce prahnou oba málo.

A jak to dopadlo? To se přece dozvíte v první detektivce prozaika Václava Grubera Případ ztraceného psa.

PŘESAHY

JANA HORÁKOVÁ

Poezie zakletá ve fotografiích

K životnímu jubileu fotografa Jaroslava Hausnera vydalo v roce 2024 nakladatelství TCF print, s.r.o. ve spolupráci s autorem publikaci nazvanou Miluji Plzeň.

Bývá tomu u beletrie zpravidla tak, že texty doprovázejí obrázky – ilustrace, fotografie... zde naopak J. Hausner svými slovy popisuje své umělecké začátky, cestu i léta vrcholu své kariéry uměleckého i propagačního fotografa. Vypravuje. Přibližuje objekty svého zájmu, postupy, techniky i styly.

Ale ze všeho nejvíce vystupuje v knize onen pomyslný hlavní hrdina. A to je Plzeň – město, zjevované nejen ve své kráse, ale i v opuštěných lokalitách, nehezských zákoutích, pod odlupující se omítkou. Pod ucouranou spodničkou. Ale také lidé. Představeny jsou i ukázky z původní brožury s graffiti, kterou vydal dříve spolu se svým někdejší spoluzákem Pavlem Michalcem, jenž ji „doplnil“ svými verši, tedy spolu s fotografiemi je tu poezie. V knize najdete i koláže, na nichž Jaroslav Hausner spolupracoval také s Josefem Hrubým, který mu kdysi svěřil ilustrování své básnické sbírky o Plzni. A součástí profilové knihy jsou i poetické obrazy stromů a dřevin kolidujících s autorovým vnímáním a pocity. A také vyznání: Mojí Roudné – čtvrti, jež výtvarně poznamenala řadu malířů.

Jako by některé popisy byly verši, jako by básníci vycházeli ze stránek Hausnerovy knihy Miluji Plzeň. Hausnerovi Plzeňáci mu rozumějí.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Jih proti Západu

Není to zdaleka tak jednoduché jako ve fotbale: tam se „Budějice“ krčí kdesi na chvostu ligy, zatímco FC Viktoria Plzeň je pořád top mančaft, ať se děje, co se děje. Také není divu, poněvadž se i po každém jejím vítězství slavnostně pěje píseň, k níž už před drahnou dobou složil vzletná slova plzeňský prozaik Milan Čechura. To se pak zatroleně snadno vyhrává! Jenže na pomyslném literárním trávníku nebo na spisovatelském kolbišti je situace mnohem méně jednoznačná a na něm ani požehnaný humorista Čechura sám o sobě nic nezachrání.

Nebudeme vyjmenovávat případnou plzeňskou či západočeskou literární jedenáctku, samozřejmě v rovnoprávně smíšeném ženskomožském složení. O jednotlivých hráčkách a hráčích víme, koneckonců publikují nebo publikovali v Plzi. Jenže v celočeském měřítku o nich často není větší povědomost! Téměř žádná novější plzeňská prozaická nebo básnická knížka se do povědomí příliš neprosadila. Dávno už minuly doby, kdy si nebožtík Josef Hrubý odnášel Literu za poezii a Karla Erbová „bodovala“ v různých literárních kláních. Jenže ani tito dva za šedesát roků téměř nic nevydali v Praze. Pochopitelně existují výrazné výjimky a není to z tohoto pohledu stejné v říši poezie a v hájemství prózy. Momentálními hvězdami západočeského básnictví jsou zejména a především Ivo Hucl a Robert Janda (na pořadí nesejde, uvádíme je abecedně), zatímco poetové a poetky z jižních Čech se povýtce nemají s čím vytasit a kým se honosit. Při vši úctě kupříkladu k Ondřeji Fibichovi.

V nové tuzemské próze ovšem vysoko na literární body vyhrávají a i na umělecký dojem mají zjevnou převahu tvůrci jihočeští. Třeba Jiřímu Hájíčkovi ušla Státní cena za literaturu jen o příslovečný fous, namátkou knihy Martina Sichingera a obzvláště Jana Štiftera stejně jako detektivky Jiřího Březiny patří ke kvalitnímu tmelu české literární současnosti. Co je však zapotřebí přejcně konstatovat: řada soudobých talentovaných a úspěšných prozaiček (už i laureátek literárních cen) má jihočeské kořeny: například Iva Hadj Moussa, Petra Klabouchová, Hana Lehečková nebo Markéta Lukášková. Vesměs jde o autorky, jejichž díla předkládají nespornou estetickou hodnotu a nejsou to žádné podbízivé kýčařky. Stojí za to je číst, jistěže i dočíst, zvláště když je každá z nich coby vypravěčka jinačí.

Ne že by v Plzni také nebyly výtečné prozaičky. Kupříkladu... ne, nepovíme, neprozradíme. Jen ať si čtenář některou vyhledá, přečte a potom dosadí na místní trůn sám. Jenže Jihočešky se čtou, vydávají je v metropoli, mluví se o nich a píše. Zatímco o Západočeskách pohříchu nikoli.

AUTOŘI PLŽE

Stanislav Bukovský (1944 Plzeň) - výtvarník a publicista

Milan Čechura (1949 Ústí nad Labem) - prozaik a písničkář, žije v Plzni

Ivo Fencel (1964 Plzeň) - strážný, prozaik a publicista, žije ve Starém Plzenci

Vladimír Gardavský (1943 Plzeň) - publicista

Jana Horáková (1958 Plzeň) - redaktorka

Peggy Kýrová (1970 Plzeň) - referentka, překladatelka, prozaička a publicistka

Libor Mandík (1953 Plzeň) - publicista

Vladimír Novotný (1946 Praha) - bohemista, literární kritik, žije v Chodouni

Jaromír Starý (1954 Plzeň) - prozaik, publicista

Vhrsti (1970 Rokycany) - výtvarník, ilustrátor, prozaik, publicista, žije ve Strašicích

Markéta Zvolánková (1991 Plzeň) - pedagožka, básnířka

Jiří Žáček (1945 Chomutov) - básník, žije v Praze

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE ČTĚTE

Ohlédnutí za Cenou Bohumila Polana a poezií Tomáše Krále

Ukázku z prozaické tvorby Martina Lišky

Příspěvek z Mladého Západu

TIRÁŽ

Plž – Plzeňský literární život

Ročník XXIV. č. 4, duben 2025

Náklad: 230 ks. ISSN 1213-9890

Vydává Knihovna města Plzně, p.o.

Redakce: Jana Horáková,

e-mail: horakovaj@plzen.eu, tel.: 378 038 206

Listy Ason-klubu: Helena Šlesingerová,

e-mail: slesingerova@plzen.eu, tel.: 378 038 200

Knihovna města Plzně, B. Smetany 13,
301 00 Plzeň, www.knihovna.plzen.eu

Číslo 4 sestavila Jana Horáková

Korektury: Vladimír Gardavský

Obálka, grafická úprava a typografie:

Miloslav Krist - ArtKrist

Tisk: MK-tisk, Miroslav Kratochvíl,

Cukrovarská 8, 301 00 Plzeň

Vydávání je povoleno

Ministerstvem kultury ČR

Evidenční číslo periodického tisku:

MK ČR E 13766

Knihovna Plzeň